

Sinopsis del treball “L’EVOLUCIÓ DE L’ANTIC BALNEARI RIUS”

Plantejament d’objectius i hipòtesi de treball

Aquest treball està dedicat a un espai emblemàtic del municipi de Caldes de Montbui com és l’antic Balneari Rius, un espai sense el qual Caldes no hauria evolucionat a la Caldes moderna d’avui en dia.

L’edifici de l’antic Balneari de Can Rius es troba situat a l’extrem nord occidental de la vila ocupant un espai delimitat pel carrer del Pont, la plaça de la Font del Lleó i el carreró de Santa Susanna, que dona a l’antiga porta oest de la muralla medieval i a la capella romànica, del mateix nom adossada al balneari.

Per la part més occidental trobem la Riera de Caldes, on s’observen les restes de les antigues muralles que tancaven el poble i el molí de l’Esclop amb la seva bassa. Aquestes estructures formen la paret de tanca del jardí i fan de mirador vers l’actual Parc de Can Rius, situat a l’altre costat de la riera. Els espais del parc formaven part dels jardins del balneari on mitjançant un pont –construït l’any 1877, comunicava amb les instal·lacions del balneari i els seus jardins situats a l’altra riba de la riera tot salvant el barranc existent.

L’accés principal al conjunt balneari està situat a la plaça de la Font del Lleó, un arc monumental construït entre les restes arquitectòniques de les termes romanes i les instal·lacions de l’Antic Hospital (actualment el Museu Thermalia), instal·lacions adossades a les estructures més meridionals del balneari de Can Rius.

Les primeres referències les tenim l’any 1354, quan els documents ens parlen d’una casa de banys propietat d’Alamanda. Serà en documents del segle XVI, quan a partir de conflictes per l’aigua termal sabem que la casa de banys està en mans de Joanot Destorrent, però gestionada per Miquel Corrons que també era propietari d’una taberna i una posada.

El 1555 sabem que la casa de banys passà a mans de Joan Bou i l’explotació del negoci als Fiveller. A la mort de Joan Bou, la seva vídua es va casar amb Joan Rius, així el balneari va adquirir el nom que ha perdurat fins l’actualitat, Balneari Rius.

L’any 1771 la darrera descendent de la família Rius, Maria Teresa Rius es va casar amb Marià de Sans, quedant el balneari a mans d’aquesta família fins mitjans del segle XX. Cap els anys 1860 passa a mans Mariano Sans, que el va convertir en un dels balnearis més importants que tenia Caldes i la península. Durant la Guerra Civil va servir de casa de nens refugiats de la guerra oferint un total de 40 llits.

Als anys quaranta del segle XX es va convertir en una residència dels “Padres cooperadores” que van eliminar les activitats del balneari i ho van convertir en un seminari, per a ensenyar a nous capellans, fins que finalment l’any 1975, van abandonar l’edifici, que van ocupar les monges de la mateixa congregació, que hi van viure gairebé 40 anys, fins que l’ajuntament va

adquirir l'edifici i va passar a ser un espai públic. Durant la seva estada es van fer molts canvis a l'edifici: es va construir una església, es va enderrocar el teatre, etc.

Un cop propietat de l'ajuntament l'antic jardí es va acabar obrint com a parc. L'any 2010 el consistori es va fer càrrec de les obres de rehabilitació, d'una part de l'establiment, restaurant l'antic menjador, que avui en dia és un espai públic on es fan representacions i actes on hi pot assistir tot el poble.

En aquest treball hem intentat descobrir per què el balneari Rius de Caldes de Montbui va haver de tancar les seves portes ja que a Caldes avui en dia segueixen actius 3 balnearis. També hem intentat esbrinar quina importància va tenir dins el termalisme de Caldes i quina importància va tenir a la seva època respecte a la resta de balnearis de la Península.

Hem volgut saber si el Balneari Rius va tenir la suficient importància a Caldes per que el poble creixés i si va aportar llocs de treball, si va propiciar que gent es quedés a viure definitivament al poble, finalment si també va ser un dels factors claus en l'economia calderina de l'època.

Des d'un bon principi els objectius del treball van estar força fixats: descobrir la història del Balneari Rius, però no únicament des d'un punt de vista històric, sinó també des d'un punt de vista arquitectònic. El és un edifici Noucentista amb moltes mostres d'art tan a l'exterior (com els vitralls de l'actualment anomenat Espai de Can Rius) com a l'interior amb pintures i esgrafiats que encara es poden veure, encara que alguns parcialment esborrats, rajoles hidràuliques, etc..

Un altre dels nostres objectius va ser saber per què l'antic balneari va desaparèixer, després de ser un dels balnearis més importants en la història del poble i que havia ajudat al poble a crear-se un nom dins del turisme català, però també a nivell nacional. I això ens fa anar a un altre dels nostres objectius, sinó el més important de tots, que és la repercussió que va tenir el balneari al nostre poble, per que no era solament un simple balneari sinó que va ser el centre motor de la Caldes de mitjans i finals del segle XIX. El balneari va ubicar a Caldes al mapa fent-la coneguda i fent-la aparèixer a les guies turístiques i va fer que la vil·la fos visitada per milers de viatgers per fer una estada al balneari i de pas visitar el poble termal on aquest es trobava.

Un altre objectiu va ser veure la importància no tan sols història del balneari en el passat sinó avui en dia quan, l'antic balneari ara parcialment restaurat, segueix sent un dels màxims atractius de Caldes i que encara pot donar més de si amb els plans de futur, que si s'arriben a complir, faran que el Balneari Rius torni a ser el centre de la vil·la.

Metodologia de treball i problemes trobats

Ens interessava veure el passat, el present i el possible futur d'un edifici emblemàtic i històric. Vàrem iniciar la nostra recerca d'informació a l'Arxiu Municipal de Caldes, on hem mirat de cercar tots aquells documents antics sobre la construcció i l'activitat del balneari.

Amb la recerca a l'arxiu hem tingut l'oportunitat de tenir accés a plànols i mapes de les modificacions que va patir el balneari, s'han trobat plànols de les canonades tan d'aigua calenta com d'aigua freda, que arribaven al balneari. També s'han localitzat plànols de les obres fetes tant per ampliar l'edifici principal, com les del pont que connectaven el balneari amb el seu jardí.

També hem fet recerca a partir d'entrevistes. Pel que fa a les entrevistes ens han ajudat a tenir una informació de primera mà. Ens han quedat algunes entrevistes sense fer, ja que hem intentat fer entrevistes a les monges Cooperadores, però tot i contactar no hi van voler accedir.

S'han fet entrevistes als responsables municipals de la remodelació i de la gestió de l'edifici; per tant hem parlat amb l'actual membre del govern Isidre Pineda i amb l'antic regidor en Pep Gaspar, els quals ens han pogut proporcionar dades de quan es va comprar el balneari i del seu funcionament avui en dia, amb els espais gestionats i l'ús que se'n fa.

Hem parlat també amb dos dels descendents que queden vius de la família Sans, que ens han proporcionat documents en els quals es poden observar que el balneari i el terreny han anat passant de generació en generació, fins que es va vendre als Cooperadores.

Una altre part de la recerca l'hem feta a partir de guies turístiques del segle XIX propietat del Mossèn Delger, capellà de la Vila, que es guarden al fons de la biblioteca del Museu Delger. Aquestes guies ens han permès saber que Caldes tenia una estació de tren, que principalment es feia servir per a portar els banyistes que venien al llarg de l'any als Balnearis. Encara que no cal oblidar que el tren també es feia servir per transportar les llambordes de les pedreres de Caldes cap a Barcelona, entre d'altres ciutats. A partir d'aquestes guies també hem pogut saber que el balneari s'anunciava a través d'elles per arribar a la màxima gent possible

Des del principi, volíem saber per què un balneari de la categoria de Can Rius va haver de tancar les seves portes, i hem pogut veure que va haver de clausurar ja que en el moment que la gent va deixar d'acudir a ell un edifici de la seva categoria, amb el manteniment que requeria i les despeses que generava no es podia mantenir amb uns ingressos tan escassos.

Segons la guia publicada per Gaietà Cornet, el Balneari Rius era un dels millors per la qualitat d'aigua, i els serveis que ofería, era un dels de més nivell del panorama europeu. Va ser clau dins l'economia calderina de l'època i va oferir a la gent del poble un lloc de treball fixe, tot i que també hi treballava gent de Barcelona, com també es cuiden de destacar les guies.

També hem après que el llegat del balneari ha arribat fins als nostres dies, tenint avui dues sales, com són la Sala Noble i la Sala de les Cuines, que són polivalents i que ofereixen tot tipus de serveis i un espai cultural que no tenen tots els pobles, gràcies a ser un espai públic el balneari s'ha salvat d'estar encara més enrunat del que ara està.

Valoració personal

L'opinió sobre el treball és que ens ha permès saber la història d'un dels edificis més importants de la història de Caldes, així com la seva evolució a través dels anys, i el seu ús actual que dóna al poble un espai gairebé únic pel turisme cultural. Amb el treball també hem après a fer recerca a un arxiu històric i a fer entrevistes amb persones relacionades amb el tema d'un treball, per a poder extraure'n la màxima informació possible, per què per a fer el treball hem tingut el privilegi de poder tocar documents de fins i tot 200 anys d'antiguitat.

Marta Revilla i Fernando Rodríguez

